

V A L K H O F N I E U W S

REDACTIELEDEN: Hein van Brienem
Gerard Hermans
Hans van Koningsbrugge
Theo Verweij

REDACTIEADRES: Pr. Wilhelminalaan 1
6571 AM Berg en Dal
telefoon: 08895-1504

VALKHOF-RONDELEIDINGEN: Hein van Brienem
Barbarossastr. 50
6522 DN Nijmegen
telefoon: 233551

VALKHOF-EXPOSITIES: EXPOSITIE-COMMISSIE
"T H E O P H A N U"
Caroline Callis
Nel Gloosterman
Engelien Hendrix-Meyer
(coördinatrice; tel. 080
222512)

VALKHOFVERENIGING
Postgironummer: 4438363

**VALKHOF
VERENIGING**

postbus 1390
6501 BJ Nijmegen.

1978 / 1985

VOORWOORD

De aanvang van een nieuw jaar brengt in de vereniging altijd een activiteitengolf op gang. Zo ook 1985 en beslist niet in de minste mate; zijn er al in 1984, door overmacht, afgelaste exposities en concerten, dan wordt nu extra aan het programma toegevoegd: de trips naar Aken en Keulen - Touristische Stedewandeling Nijmegen - de plaatsing van de publicatieborden en eigen acties t.a.v. deur en verlichting in de kapel.

Hoewel we niet op het programma willen vooruitlopen, zeggen wij U toe, dat we van het drukke seizoen tijdig een overzichtelijk programma zullen samenstellen en in ruime mate verspreiden, terwijl ons Valkhofnieuws telkens de nog af te werken punten zal verkleden.

De Valkhofstichting is een feit! Uit de oprichtingsacte zijn enkele artikelen in dit nummer overgenomen en we kunnen deagewerst overige artikelen in volgende nummers opnemen. Het Valkhofnieuws zal U op de hoogte houden van de resultaten die binnen de stichting behaald worden. We gaan ons uiterste best doen de mogelijkheden van de stichting steeds optimaal te benutten. Zo zou de deur en de verlichting in de kapel een eerste aanzet kunnen zijn.

Door onze doelstellingen gedreven zullen we het vuur in de vereniging hoog doen opvlammen en kan onze eigen Valkhofstichting gaan stichten! De resultaten van alle activiteiten monden ten slotte uit in het grote belang van ons VOOR TOURISTISCH NIJMEGEN!! Met vereniging en stichting zitten wij aan de basis van onze stad; deze fundering mag niet letterlijk en evenals figuurlijk verzakken.

**MET HET VALKHOF KOMT NIJMEGEN WERK VOLLENDIG
OVEREIND !!** Wij blijven ons steentje bijdragen!

het bestuur.

VALKHOFSTICHTING

STATUTEN

Opgevaakt en verleden te Nyaagen, 19 december 1984, 16.00 uur.

NAAM en ZETEL

ARTIKEL 1.

1. De stichting draagt de naam "VALKHOFSTICHTING".
2. Zij heeft haar zetel in de gemeente Nyaagen.

DOEL

ARTIKEL 2.

1. De stichting stelt zich ten doel de doelstellingen van de VALKHOFVERENIGING te concretiseren door:
 - a. het in eigendom, huur of erfpacht of anderszins in duurzaam gebruik trachten te verkrijgen van op het Valkhof aanwezige gebouwen en/of bouwwerken;
 - b. het oprichten, beheren en exploiteren van gebouwen en/of bouwwerken op het Valkhof;
 - c. het verwerven en beheren van fondsen die tot realisering van de doelstellingen van de stichting nuttig kunnen zijn.

DUUR

ARTIKEL 3.

1. De stichting is aangegaan voor onbepaalde tijd.

GELDMIDDELEN.

ARTIKEL 4.

1. De geldmiddelen van de stichting bestaan uit :
 - a. het door de VALKHOFVERENIGING verstrekte startkapitaal;
 - b. donaties en subsidies;
 - c. baten verkregen door belegging van geldmiddelen;
 - d. exploitatiewinst van bezittingen van de stichting of van in beheer zijnde goederen, gebouwen of bouwwerken;
 - e. hetgeen de stichting door erfstelling, legaat, schenking of op enigerlei andere wijze verkrijgt.

BESTUUR.

ARTIKEL 5.

1. Het bestuur bestaat uit tenminste drie leden en ten hoogste negen leden en wordt voor de eerste maal by deze akte benoemd.
2. De benoeming van bestuursleden geschiedt door het bestuur met algemeene stemmen.
3. Mochten in het bestuur om welke reden dan ook een of meer leden ontbreken, dan worden de overblijvende bestuursleden, of vorat het enige overblijvende bestuurslid niettein een wettig bestuur, behoudens het bepaalde in artikel 6 lid 3.
4. Tenminste een/derde der bestuursleden van de Stichting dient te bestaan uit bestuursleden van de VALKHOFVERENIGING, op voordracht van het verenigingsbestuur.
5. Alle bestuursleden van de Stichting dienen lid te zijn van de VALKHOFVERENIGING.

TOEZICHT OP HET BESTUUR.

ARTIKEL 11.

1. Het toezicht op het bestuur van de stichting wordt gedaan door de Algemeene Vergadering van de VALKHOFVERENIGING.
2. Het bestuur van de stichting is verantwoordig schuldig omtrent het gevoerde en het te voeren beleid aan de VALKHOFVERENIGING.
3. Op de Algemeene Vergadering (jaarvergadering) van de VALKHOFVERENIGING brengt de stichting haar jaarverslag uit en geeft, onder overlegging van de nodige bescheiden, rekening en verantwoording van haar in het afgelopen boekjaar gevoerde bestuur.

VALKHOF-VERENIGING ----- VALKHOF-STICHTING

> > > "wij zullen doen herleven" < < <

PENSCHETS VOOR EEN STOFFELIJKE VERBEELDING

1. Valkhof-Vereniging: De Ideeën	-----
2. Valkhof-Stichting: De Concretisering	-----
3. Projecten	-----
3.1 Contouren	-----
3.2 Grote- en Kleine Puthuis	-----
3.3 St. Maartenskapel	-----
3.4 Gewalling, Burchtpoort	-----
3.5 Donjon	-----
3.6 Noord-West Vleugels: Huize v. Blitterwijk	-----
3.7 Zuid Vleugels: Rijkszaal	-----
3.8 Noord-Oost Vleugels: Kerkens, Koningskamers	-----
4. Verantwoording	-----
5. Werkplan	-----

Nijmegen, Februari 1985; J.M.T. Naay, Voorzitter Valkhofstichting.

I. VALKHOF-VERENIGING : DE IDEEËN.

De lijfspreuk van de Valkhof-Vereniging is: "wij zullen doen herleven". Niet alleen in woord en geschrift, maar zo mogelijk ook in projecten van stoffelijke aard. De Valkhof-Vereniging geeft hiertoe een tijdschrift uit en verzorgt tekenjare gedurende de zomermaanden tentoonstellingen in de z.g. Karolingische Kapel op het Valkhof. Omsingd door panelen met informatie van historische aard staat centraal in de kapel ienaar de maquette van de verloren gegane trotse Valkhofburcht: het kasteel der kastelen, de enige Barbarossa burcht in de Nederlanden. De verbeelding van de burcht in maquettevorm wordt naar het Valkhof park overgedragen via aldaar geplaatste informatiepanelen. Deze op initiatief van de Valkhofvereniging geplaatste panelen duiden de vorm en plaats aan van het kasteel op de Valkhofheuvel. Dat het houden van de tentoonstellingen en het geven van informatie over de Valkhofburcht aanslaat bij het publiek blijkt wel uit het aantal bezoekers dat elke zomer weer naar de kapel trekt: tussen de 20.000 en 30.000 mensen!

Naast het tonen van afbeeldingen is er door de Valkhofvereniging ook gedacht aan het weergeven van de contouren van het kasteel in het huidige park. Dit om een duidelijk beeld te verkrijgen hoe dat kasteel er ongeveer uitgezien heeft en waar het precies stond. Dan wordt ook duidelijk hoe de samenhang is tussen beide nog overgebleven restanten: de Karolingische Kapel (St. Nicolaas kapel) en de Romaanse Kapel (St. Maartenskapel / Barbarossaruïne).

De weergave van contouren kan in zijn meest primitieve (en tijdelijke) vorm middels het schilderen van contourlijnen. Een meer geperfectioneerde vorm van contouraanduiding is het aanbrengen van lage brede auren. In deze versie zijn de contouren heel nadrukkelijk aanwezig in het park. Het is overigens een methode die al op meerdere plaatsen in Nederland is toegepast. Men raadplege hieromtrent het Archeologisch Reisboek. Deze contouraanduiding kan een aanzienlijke meerwaarde betekenen voor het park dat nu enkel een verpozingspark is zonder verdere educatieve- of cultureel-historische betekenis.

Om deze en mogelijk andere materiele zaken tot stand te brengen is door de Valkhof Vereniging op 19 december 1984 de Valkhof Stichting opgericht.

2. VALKHOF- STICHTING : DE CONCRETISERING.

Het statutair vastgelegde doel van deze Stichting is om de doelstellingen van de ValkhofVereniging te concretiseren, oftewel: omzetten in daden. Dit door het in eigendom, huur of erfpacht of anderszins in gebruik trachten te verkrijgen van op het Valkhof aanwezige opstallen, benevens door het oprichten, beheren en exploiteren van gebouwen en/of bouwwerken op het Valkhof, benevens door het verwerven en beheren van fondsen die tot realisering van de doelstellingen nuttig kunnen zijn.

De eerste doelstelling lijkt vooraansnog bereikt doordat de z.g. Karolingische kapel door het Geestesbestuur van Nijmegen in bruikleen om niet is gegeven aan de Valkhofvereniging. Uiteraard onder een aantal beperkende voorwaarden.

Verdere nu aanwezige opstallen, gebouwen en/of bouwwerken komen niet in aanmerking voor duurzaam gebruik. Wel is het dienstig om incidenteel het gebruiksrecht te verkrijgen van de crypte van de St.Maartenskapel (Barbarosaruïne), dit ten behoeve van theater- of muziekuitvoeringen.

De tweede doelstelling van de nieuwe ValkhofStichting: het oprichten, beheren en exploiteren van gebouwen en/of bouwwerken op het Valkhof, vorst het centrale thema. Weliswaar een thema "con variations": diverse projecten zijn mogelijk.

De derde doelstelling, het verwerven en beheren van fondsen is het middel om tot enige concretisering over te kunnen gaan. Fondsen die niet alleen gevulde bankrekeningen betekenen maar evenzeer de toezeggingen van aangeboden diensten zonder dat betaling verlangd wordt. Het verwerven en beheren van fondsen is bij uitstek een taak die doorgaans in handen gelegd wordt van een daartoe in het leven geroepen Stichting. Juridisch is zulks een betere vorm dan een Vereniging of Vennootschap. Er mag immers geen winst gemaakt worden en alle gelden moeten besteed worden aan de doelstellingen van de stichting. De opgerichte ValkhofStichting is daaromboven nog extra gebonden doordat er telkenjare verantwoording afgelegd moet worden aan de ValkhofVereniging over het gevoerde en het te voeren beleid.

3. PROJECTEN.

Ter aankleding en "bewegwijzering" van en in het park zullen er in het voorjaar van 1985 enige informatiezuilen geplaatst worden, die de bezoeker van het park inzicht zal geven waar en hoe er aldaar eens een groot en groots kasteel gestaan heeft. Deze informatiezuilen zijn voorbereid, en zullen geplaatst worden, door de ValkhofVereniging.

Ter aankleding van de z.g. Karolingische kapel is de gedachte geboren bij de ValkhofVereniging om centraal in de kapel een verlichting aan te brengen die uiterlijke verwantschap vertoont met de verlichting in de Keizerlijke Paltkapel te Aken, het grote voorbeeld waarnaar indertijd de Nijmeegse kapel is gebouwd. De kroon aldaar is authentiek, dus waarom zou zo een kroon mistaan in onze kapel?

Van een andere grootheid zijn die projecten die meer voor rekening van de ValkhofStichting zijn. Een lijst van projecten die min of meer kans op realisatie hebben, waarbij de mogelijke functie een belangrijk gegeven is. Derhalve hebben de diverse projecten ook een van elkaar verschillende prioriteit. Er zal een keuze gemaakt moeten en kunnen worden. Een keuze die evenzeer nodig is omdat het beslist niet noodzakelijk is om alle projecten te realiseren.

Bedacht kan worden aan de volgende projecten:

- 1. contouren;
- 2. grote- en kleine puthuis;
- 3. st. maartenskapel/Barbarossaruïne;
- 4. oewalling, burchtpoort;
- 5. donjon/reuzetoren;
- 6. noord-west-vleugels;
- 7. zuid-vleugels:rijkszaal;
- 8. noord-oost-vleugels:koningskamers.

3.1. CONTOUREN.

De aanduiding van de contouren ofwel: de uiterlijke omtrekken van een bouwwerk, is een reeds lang bekende en erkende methode van basis-reconstructie. Er zijn mogelijkheden voor een "zachte" en een "harde" aanduiding.

Een "zachte" aanduiding kan in de vorm van het aanleggen van looppaden volgens een bepaald patroon, overeenkomend met het bebouwde oppervlak van het verdwenen bouwwerk. Ook is het mogelijk om een lage begroeiing aan te brengen volgens een bepaald patroon.

De meest "zachte" vorm van aanbrengen van contouren is het simpel trekken van verlijnen; het is tevens een aanduiding van tijdelijke aard.

Een "harde" aanduiding kan eenvoudig of complex. Eenvoudig door het ingraven of aasveldniveau van een of meer rijen basaltkeutjes, of het ingraven van een bielenrij.

Een complexe "harde" aanduiding kan geschieden door het opzetten van lage muren. Muren van maximaal 1m hoog en 1/2m dik. De ruimte tussen de muren kan functioneel ingericht worden als looppad, als jeu-des-boules baan of voorzien worden met een bijzondere beplanting, b.v. inheemse kruiden.

Een "harde" aanduiding komt echter wel veel nadrukkelijker naar voren dan enigerlei vorm van een "zachte" aanduiding. Het park verandert van karakter. Een afweging tussen duidelijk aanwezig zijn van contouren en behoud van een rustig, verder onbetekend parkbeeld, moet gemaakt worden, indien er wordt besloten tot aanbrengen van contouren.

Helaas is er tot op heden weinig sprake van cooperatie van de gemeentelijke overheid, ondanks een reeds eerder daartoe strekkend rechtsgeldig besluit van de gemeenteraad. Een besluit dat er op gericht was het gemeentebestuur op te dragen om medewerking te verlenen aan initiatieven van particuliere zijde die beoogden op enigerlei wijze de contouren van de voormalige burcht op het Valkhof aan te duiden.

3.2. GROTE- EN KLEINE PUTHUIS.

De voormalige burcht op het Valkhof bezat twee putten die elk beschermd werden door puthuizen. Opdat het te drinken water niet verontreinigd zou worden door inwaaiend zand en bladeren, was een overkapping noodzakelijk. Gedat in de vroegere eeuwen een wel eens de akelige gewoonte had om het drinkwater van de vijand te besmetten, was bewaking gewenst en een afsluitbare behuizing noodzakelijk.

Het Valkhof had twee putten, een grote op de eerste binnenplaats, bestemd voor het personeel en voor de dieren en een kleinere op de tweede binnenplaats, nabij de "Princelijke" keukens. Beide putten zijn nog aanwezig: de kleine ca 1m, de grote ca 2m onder het aasveld.

Het grote puthuis had de buitenmaat van 6,5 x 4,5 meter. Netto vloeroppervlakte aldus ca 25 m². Het kunnen benutten van die ruimte zal afhangen van de toestand waarin de put heden ten dage verkeert, m.a.w. of het zinvol is de put zelf wederom op te bouwen tot boven het maaiveld. Bij het niet-opspatselen lijkt het wenselijk het puthuis een open constructie te doen zijn zodat het kan dienen als aangename rustplaats voor wandelaars. De kleine put op de tweede binnenplaats was tot bij het begin van de Tweede Wereldoorlog nog geheel in tact en bruikbaar. Pas in 1941 is deze put afgedekt. Het zal derhalve weinig soeijlijkheden opleveren om deze put weer in orde te saken.

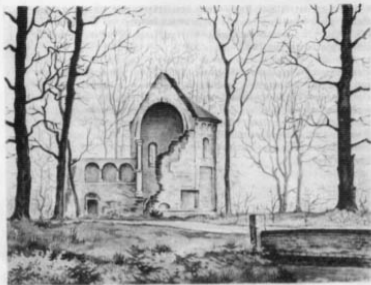
Het puthuis was een vierkante optret van 3 x 3 meter. Een open reconstructie van het puthuis boven de te renoveren put is een aabachtelijke klus waar veel eer eee te behalen valt, zonder dat er grote soeijlijkheden in het spel zijn.

3.3. ST. NAARTENKAPEL / BARBAROSSARUINE.

Hoewel het enige en laatste restant van de in opdracht van Keizer Barbarossa gebouwde burcht zeer bekend is onder diens naam, is de naam van St. Naartenskapel toch juist. Het bouwwerk staat bekend onder de naam: Romaanse kapel om onderscheid te maken met de andere kapel op het Valkhof die aangeduid wordt als: Karolingische kapel. Wat nu nog overgebleven is van de burcht van Barbarossa, is een droevig restant. (Let wel: de z.g. Karolingische kapel is van oudere datum dan de burcht van Barbarossa!).

Meerdere restauraties zijn deze eeuw nodig geweest om te behouden wat er nog is. De laatste restauratie dateert van na de oorlog, waarbij door Dr. Deur gebruik is gemaakt van tufsteen van de verwoeste kerktoren van Dchten. Wie op tekeningen en schilderijen de oorspronkelijke vorm beziet, zal beseffen dat de huidige ruine nauwelijks meer de naam van kapel waardig is.

Niet zozeer om de laatst genoemde reden, maar om de ruine te beschermen en te behouden voor verder verval is er reeds enkele tientallen jaren geleden een plan geopperd voor verdere restauratie. Een restauratie die voorzag in een herstel van een gedeelte van het zadeldak op de bestaande zijmuren. De algehele constructie wordt steviger, het heeswater kan op natuurlijke wijze gelooid worden en de halfronde ruimte kost beter tot zijn recht als kapel. Bovendien wordt duidelijker hoe deze kapel deel uitmaakte van de grote burcht.

Met het aanbrengen van een dak en nog meer door het wederom aanbrengen van de vloer tussen crypte en kapel, kan deze Barbarossaruine een meer functioneel karakter krijgen en dienen als plek voor theater- en muziekuitvoeringen.

Vooralsnog is het gewenst om het bestaande zorgvuldig te handhaven. Al hoewel het een schameel restant is, is het desondanks een monument, waarbij het afgebrokkelde bouwwerk een symboolfunctie heeft van verloren glorie en onverantwoord oegaan met de scheppingen van onze voorvaders.

Insidels is de ruine geconserveerd door inpregnering met een modern vocht- en schimmelwerend middel en is de vloer van de crypte aangebracht. Rest nog om de vier zuilen, die hier horen en nergens anders, weer op hun plaats terug te brengen.

3.4. OMWALLING / BURCHTPOORT.

De burcht op het Valkhof kende twee omwallingen. Van beide zijn nog relatief grote delen over zodat ze fungeren als keermuur van de heuvel.

De buitenmuur is zichtbaar met enkele bastions langs de Voerweg, zowel de Zuidkant als de Oostkant. Meer niet.

De binnenmuur is aan de kant van de Lindenberg te zien (en recentelijk gerestaureerd) en loopt door tot en met het bastion bij de Karolingische kapel. Dit is de Westzijde. De Noordelijke ringmuur is steeds voor een belangrijk deel aanwezig geweest, maar was niet zichtbaar. Dank zij de aanpak van de noordelijke helling is er een bijzonder groot en indrukwekkend deel van de oorspronkelijke muur weer aan het daglicht gekomen in 1984. De in de oorlogsjaren gebouwde bunker vorat heden een in moderne tijden toegevoegd bastion aan deze muur en is daarmee zeker een teken des tijds. Scit.

De sloop van de Burchtpoort indertijd is onvergeeflijk. Dat vond de vorige generatie ook al en dus ontstond er begin deze eeuw een burchtpoort die wel dezelfde functie had als de voormalige, doch die qua uiterlijk niet gelijk en zelfs constructieve kitsch was. Gelukkig is dat ding weer verdwenen.

Ter completering van de Zuid-West hoek van de burchtmuur ware het goed deze wederom op te trekken. Geen plek leent zich er meer voor dan juist deze op duidelijk te maken hoe een burchtmuur er in vroeger tijden uitzag. Het poortgebouw is dan de bekroning. Antonie van Waterloo is een der velen die dit stukje voor het nageslacht tijdig in beeld heeft gebracht. Juist door de afstand tot de beide historische kapellen is het mogelijk om deze hoek van het park een eigen karakter te geven. Een karakter waarbij het educatieve voorop staat.

3.5. DONJON of REUZETOREN.

De Donjon of Reuzetoren is de Alpha en Omega van de burcht op het Valkhof. De Alpha omdat de toren het eerste bouwwerk van een kasteel-in-aanbouw was. Deze toren fungeerde als vluchtoren in tijden van bedreiging. Het was ook het laatste verdedigingspunt. Baarom ook lag de eerste vloer vrij hoog en ontbrak een trap: indien nodig haalde men de losse ladder op. Die eerste verdieping was tevens voorraadkamer. Deze functie verklaart het gewis aan ramen in het onderste gedeelte van de toren.

De donjon was tevens de Omega omdat deze door zijn hoogte, massiviteit en schoonheid de bekroning was van de gehele burcht. Niet zo hoog, zo rank en fijn van structuur als de later gebouwde St.Stevenstoren viel de Valkhofforen op door het massieve karakter.

Bedurende vele eeuwen hebben Valkhofforen en Stevenstoren het stadbeeld bepaald. Zij behoorden bij elkaar als broer en zus, zij het van verschillende ouders en ouderdoe. Het naderhand optrekken en weer afbreken van kerktorens heeft het evenwicht niet kunnen herstellen. Ook de donjon van deze tijd, het vroegere Estel-gebouw, nu Provinciehuis, heeft de functie van de voormalige Reuzetoren niet kunnen overnemen.

Op het Valkhof kan een herbouwde Reuzetoren de visuele lacune opvullen tussen Barbararossa-ruïne en Karolingische kapel.

De uiterlijke vorm is genoegzaam bekend van in Nijmegen zelf aanwezige prenten en schilderijen uit de tijd dat de toren er nog stond. Detaillering kan geschieden door bezichtiging van soortgelijke torens elders. In West-Europa zijn er nog vele te vinden.

Van het inwendige van de Nijmeegse toren is ons niets bekend. Doch ook deze lacune is gade kennis kan aangevuld worden door bezichtiging elders van bouwwijze en inrichting.

Wel bekend zijn de buitenafmetingen: ruim 18 x 9 meter, hetgeen resulteert in een binnenruimte van ca 140 m². Minus de ruimte voor verticaal transport (trappen en lift) en technische voorzieningen, blijft er een nuttige ruimte van ca 115 m² per verdieping over. Er zijn 8 à 10 verdiepingen mogelijk. Beschikbaar koel dan in totaal meer dan 1000 m²!

Beschikbaar op een plek in Nijmegen die uitsluitend bereikbaar is, gemakkelijk te vinden en volop parkeergelegenheid in de directe nabijheid. Waar anders dan juist hier kan een zo gewenste uitbreiding van museumruimte gevonden worden? Waar anders dan juist hier op Nijmeegs' geboortegrond?

Het nuttige en aangename, in eerdere betekenissen en varianten, kan door een herbouw van de Donjon verenigd worden. Wie zich hier vestigt, is zeker van grote aantallen bezoekers en is dat niet de primaire taak van een museum: het bereik van het grote publiek?

3.6. NOORD-WEST-VLEUGEL: Huize v. Blitterwijk

Deze vleugel, de woning van de Van Blitterwijks in de 19e eeuw, vorade de bouwkundige schakel tussen Reuzetoren en Karolingische kapel. Reconstructie van deze vleugel zonder aanwezigheid van de Donjon lijkt zinloos. Het kan dus pas overwogen worden na herbouw van de Donjon of tegelijk met deze. Voor het uiterlijk kan men weer terecht bij bestaande prenten en tekeningen, voor het innerlijk zal men weer op reis moeten naar het buitenland. Daar is genoeg te vinden.

Functioneel behoeft er niet alleen naar een openbare functie gekeken te worden, hoewel een daarmee nog alle kanten op kan, doch tevens kan de oorspronkelijke functie van wonen erin betrokken worden, zij het op bescheiden schaal. Een openbare functie is niet synoniem met een onderdeel van het gemeentelijk apparaat! Particuliere instellingen kiezen ook in aanmerking!

Bij uitstek zou deze Noordwestelijke vleugel kunnen dienen als lokatie voor de V.V.V. Centrale ligging, historische plek, goede bereikbaarheid zijn enkele facetten die tot voordeel strekken.

3.7. ZUID-VLEUGEL: RIJKSZAAL

Zoals de Noord-West vleugel de bouwkundige verbinding vorade tussen Donjon en Karolingische kapel, zo vorade de Zuidvleugel de bouwkundige verbinding tussen Donjon en Barbarossaruïne. De vleugel liep trouwens door en eindigde in een kleine toren: de Jonker Jans toren. De Barbarossaruïne, in de functie van St.Maartenskapel, was weer een uitbreiding in oostelijke richting van deze grote zuidvleugel. Overigens is het bepaald niet ondenkbaar dat na de bouw van de Donjon het eerst begonnen werd met de bouw van een grote kerk waarvan de huidige Barbarossaruïne slechts het begin was.

De onderruimten van deze grote zuidvleugel waren waarschijnlijk in gebruik als paardestalling: de zaal erboven was dan op natuurlijke wijze van warate voorzien! Voor de hand lag het dan ook dat de daaraan grenzende tryple onder de St.Maartenskapel kon dienen als trainingsruimte voor paard en ruiter. Zie het schilderij van Laguy waarop prins Willem Frederik en prins Frederik met hun paarden afgebeeld staan.

Voor het uiterlijk van deze vleugel kan men weer terecht bij de bestaande verzameling van afbeeldingen in Nijmegen, voor het innerlijk moet weer op reis gegaan worden.

Functioneel moet niet op de eerste plaats gedacht worden aan een paardstelling! Kernpunt is natuurlijk een functionele bestemming van de grote zaal. Als enige echt grote ruimte, ca. 8 x 45 meter, is deze uitermate geschikt voor tentoonstellingen en bijeenkomsten. Vergaderingen, recepties en zelfs feestelijkheden zijn hier goed mogelijk. Een soort gelijke ruimte in Berg Linn, nabij Krefeld, wordt intensief voor deze doeleinden gebruikt. De trouwlonde verbinding tussen Rijkssaal en Barbarossaruïne is wenselijk en ligt gevoelig. Een opvulling van de tussenruimte zou b.v. in glas uitgevoerd kunnen worden om duidelijk te maken waar het vernieuwde begint en het authentieke ophoudt.

3.8. NOORD-OOST-VLEUGELS: KEUKENS EN KONINGSKAMERS.

Wat bouwtechnisch gesteld is bij de andere vleugels geldt ook hier. Functioneel moet de oorspronkelijke keukenbestemming in aanmerking, maar of daar nu zo'n behoefte is, is een andere vraag. Andere functies in de culturele- en dienstverlenende sector zijn eveneens mogelijk. Uiteraard moet ook hier gedacht worden aan de woonfunctie: een betere plek, op historische zin, voor de beheerder van het burchtcomplex is nauwelijks denkbaar!

4. VERANTWOORDING VAN EEN HERBOUW.

Een eerste vraag die opkomt is: Kan dat wel, zeg dat wel? Is er wel voldoende bekend om een herbouw te rechtvaardigen?

Voorop dient gesteld te worden dat herbouw niet identiek is aan restauratie. Een preciese reconstructie, die door moet gaan als een restauratie is geschiedvervalsing. Een herbouw naar oud model kan geaccepteerd wordenmits dit ook duidelijk als zodanig gesteld wordt.

Omdat er in Nederland in het algemeen en in het van oorsprong heel oude Nijmegen veel verloren is gegaan van de bouwprestaties van vorige generaties, dit door de tand des tijds of door oorlogsgeweld of door vernielzucht of geldzucht (zoals het Valkhof), kent Nijmegen helaas weinig echte restauraties van authentieke redelijk gave monumenten. De meeste monumenten zijn ontstaan door herbouw in oude stijl.

Het z.g. historische gedeelte van het STADHUIS is alleen aan de buitenzijde origineel, en dan maar gedeeltelijk. Van binnen is alles opnieuw gebouwd moeten worden na de oorlogverwoesting. Zulks is gebeurd met zoveel mogelijk oud materiaal en voor een deel ook in de oude vorm. Al het fraaie houtwerk is echter 20e eeuwse.

Van de COMMANDERIE restten slechts een geruïneerd overblijfsel voordat een complete herbouw plaats vond ten behoeve van het museum. Het exterieur lijkt op het vroegere klooster annex verpleeghuis van de Jhanniters, doch het huidige interieur heeft daar niet veel meer van. Alleen de kelder met gewelven is nog authentiek.

De ST. STEVENSTOREN doet aan als een origineel middeleeuws product. Helaas hebben de oorlogshandelingen ook hier ons dit niet gegund. Na de oorlog is daarom de toren opnieuw gebouwd in de oude stijl. Omdat houten balken niet zo praktisch meer zijn om een toren te bouwen en te vrijwaren voor brand, zijn bij de herbouw betonnen balken gebruikt. Herbouw dus in oude stijl, doch daarom niet minder fraai! Wel degelijker.

De LATIJNSE SCHOOL naast de Stevenskerk is een der weinige monumenten die betrekkelijk ongeschonden de tand des tijds heeft kunnen doorstaan. Toch was een grondige inwendige verbouwing noodzakelijk om het gebouw geschikt te maken als architectenbureau. Mooie restauratie.

Het ARSENAAL dat van bergplaats van geseleent materiaal voor weg- en verkeerswerkzaamheden oagebouwd is tot een fraai Archief, is uiterlijk in de oude luister hersteld kunnen worden doch innerlijk geheel opnieuw gebouwd om te kunnen functioneren volgens de eisen van deze tijd. Mooi van buiten, nuttig (en ook mooi) van binnen.

Diverse panden in de benedenstad, langs DUDE HAVEN, de LAGE MARKT en STEENSTRAAT zijn van bouwvallige, verrotte panden herschapen in ruime woon- en werk vertrekken. Restauratie van buiten, nieuwbouw van binnen.

5. WERKPLAN.

Een werkplan kan drie onderdelen bevatten:

- a. voorbereiding;
- b. uitvoering;
- c. functioneel gebruik.

De voorbereiding is er om tot overeenstemming te komen welke onderdelen van de burcht in aanmerking kunnen komen voor herbouw. Er dient een keuze gemaakt te worden, zodanig dat de plannen ook uitvoerbaar zijn op redelijke termijn.

Uitgegaan moet worden van een totaal herbouwplan, waarvan een enkel onderdeel als eerste aangepakt kan worden.

Contouren moeten eerst exact bepaald worden, bouwtekeningen van het exterieur en de constructie moeten worden gemaakt en afhankelijk van de bestemming moet een inrichtingsschets op tafel komen.

Ter financiering van de herbouw dienen tijdig fondsen gevraagd en, afhankelijk van de bestemming, aangesproken te worden. De kosten kunnen redelijk uitvallen omdat er naar verwachting veel vrijwilligersaanbod is. Het is immers een eer om hieraan te mogen meewerken. Op deze manier zijn vele grote bouwwerken tot stand gekomen. Vrijwilligerswerk is niet synoniem met amateuristisch klungelwerk. Ook vakmensen, ja zelfs juist de vakmensen, kunnen en zullen bereidwillig en belangeloos hun diensten aanbieden. Zulks geldt ook voor de leveranciers van materialen.

De uitvoering van de (deel)plannen lijkt eenvoudig maar is het niet. Werkend op en in historische grond dient het uiterst behoedzaam te geschieden. Ook de publieksfunctie van het park moet ongestoord kunnen doorgaan. Voortdurende aandacht en mogelijk bijstellen tijdens de uitvoeringsfase zal onvermijdelijk zijn.

Het functionele gebruik is een absolute voorwaarde voor elke herbouw. Zonder dat, moet men er niet aan beginnen, te meer ook omdat het financieel rendabel moet zijn voor wat betreft de exploitatiekosten. Het moeten en mogen geen loze ruïten worden of ruïten opgevuld met nutteloze zaken, neen, elke herbouw moet een trekpleister zijn voor het gehele publiek en het gehele publiek heeft recht op een nuttig en functioneel gebruik waar ze zelf voordeel van heeft.

Niet meer als bastion ter onderdrukking van stad en omlanden, maar als centrum met educatieve- en culturele uitstraling, dat is de functie van het vernieuwde Valkhof!

Deze voorbeelden ten tonele voerend, vanwaar dan eventuele bezwaren tegen een herbouw van de Valkhofburcht? Van welk gebouw in Nijmegen bestaan meer afbeeldingen dan van deze burcht? Het exterieur is derhalve voldoende bekend. Niet alleen uit prenten, tekeningen en schilderijen kan de kennis geput worden maar ook door het bekijken van soortgelijke bouwwerken in Europa. Barbarossa heeft namelijk ettelijke burchten laten bouwen, allen in dezelfde bouwstijl.

Zulver bouwkundig heeft de architect Estourgie, de vader van de kunstschilder Hubert, reeds voor de oorlog de burcht op papier nauwkeurig uitgetekend. Deze tekeningen en de berispingen en bestudering van soortgelijke bouwwerken elders, heeft roon Hubert gebracht tot het in beeld brengen van een interieur zoals het er mogelijk heeft uitgezien. Ietsheid hierover kan niemand ons geven. Wel is door bouwkundige studies de plaats en de grootte van vertrekken aan te geven.

Mits de onvolkomenheden erkend worden, kan zulks een herbouw niet beletten.

Een ander bezwaar wat wel aangevoerd wordt is dat de exacte plaats niet bekend zou zijn. Dit lijkt echter meer een voorwendsel dan een reden te zijn. Contourentekeningen van de afdelings van de gemeente Nijmegen invs. B1643 en B1644) berusten niet op verzinssels, maar op grond van kennis, inzicht en berekeningen.

Opgraven en contourentekeningen zijn in het begin van deze eeuw gedaan en gemaakt door Plath en Weve. Wie dan nog teveel twijfels heeft, resten nog de moderne middelen. Het behulp van infrarood fotografie zijn in Nederland, en ook elders, al veel verborgen contouren aan het licht gekomen. Het APS, het Archeologische Park te Xanten, heeft hier zijn bestaan aan te danken. Naast infrarood fotografie vanuit de lucht is het ook mogelijk om met behulp van z.g. "electro-sondering" de plaats te bepalen waar veranderingen in de ondergrond voorkomen. Niet alleen fundamenteen, maar ook de door vroeger aanwezige fundamenteen aangedrukte grondlagen zijn op deze manier aan het licht te brengen.

In Nijmegen is veel verloren gegaan, teveel. Het schijnt soms dat Nijmegen zijn verleden niet wenst te kennen. Een herdenking van de Vrede van Nijmegen, van betekenis voor geheel Europa, liet een langs de koude meus voorbij gaan. Dat Nijmegen enkele jaren 758 jaar stadsrechten had wist kennelijk niemand of acht niemand weten. Andere steden dachten daar anders over!

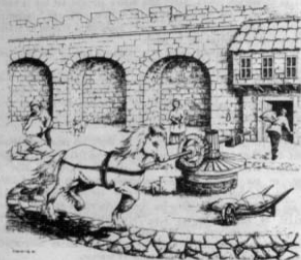
Nijmegen heeft veel goed te maken inzake haar verleden en kan dat ook goed maken. Het buurland Duitsland, waar veel meer verwoest is, kan een voorbeeld zijn.

Rest slechts de hartekreet:

Nijmegen, laat zien wie je was, laat zien wie je bent en laat zien wie je kunt zijn!

VALKHOP-ACTIVITEITEN

1985

VAN START !

ROSMOLENPRAAT

Zie hoe 'k als ros, oud maar gezond
verbonden met de molen
nog een passend baantje vond
waarin ik rustig lopend rond
in touw blijf en op vaste grond
en in de burcht verscholen !

Nog was 'k een santal jaren terug
vervuld van jeugd en kracht
da'k dagelijks met mijn sterke rug
de houtgeladen wagen, vlug
nog vóór het donker worden, terug
weer door de burchtpoort bracht !

Ik maskte plaats voor jonge kracht
dus blijf ik maar vertrouwen
dat met ijver wordt getracht
eensgezind met man en macht
Nijmegens oorsprong in haar pracht
DE VALKHOPBURCHT, op te bouwen !

DE ST. PANTALEONSKERK IN KEULEN

Na het overlijden van keizerin Theophanu te Nijmegen op 15 Juni 991, is haar lichaam een dag later in een plechtige rouwtoet naar Keulen overgebracht. Het was haar wens om in de St. Pantaleonskerk aldaar begraven te worden. Haar zoon Otto III, net elf jaar geworden, begeleidde zijn moeder naar haar laatste rustplaats "onder zeer groote droefheid".

De Pantaleonskerk was in die dagen verbonden aan een klooster waar monniken de regels van de Heilige Benedictus in praktijk brachten. Stichter van deze gemeenschap was de keulse bisschop Bruno, een belangrijk persoon in de Ottoonse tijd. Deze Bruno was een broer van Otto I en werd vaak, ook al om zijn enorme kennis, bij staatszaken betrokken. In deze tijd, waarin het geestelijk en wereldlijk ambt zeer nauw met elkaar waren verbonden, gebeurde het dan ook dat Otto I ten zuiden van de Alpen reisde terwijl zijn broer Bruno hem in het noordelijk deel van het keizerrijk vervangde. Hij werd dan ook door zijn tijdgenoten bisschop of hertog genoemd.

Bij het stichten van de abdij maakte Bruno gebruik van een bestaand gebouwen-complex, mogelijk een hospitaal met een bijbehorende kerk die veel ouder en dringend aan restauratie toe was. In 866 staat dit Godshuis al in de archieven omschreven als Pantaleonskerk.

De heilige Pantaleon was een griekse dokter uit Nikomediën, die om zijn christelijk geloof te marteldood stierf omstreeks het jaar 300. Met talrijke legenden omgeven werd hij al spoedig in de Oosterse kerken als heilige vereerd. Het is mogelijk dat deze oude keulse kerk met klooster al vanuit de karolingische tijd onder de bescherming van de heilige Pantaleon was gesteld.

Bij de benoeming van Bruno tot aartsbisschop van Keulen, werden wederom reliquiën van Pantaleon aan de abdij geschonken. Al spoedig hierna werd een begin gemaakt met de verbouwing van kerk en klooster.

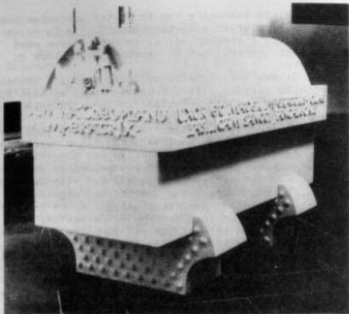
Na een zeer arbeidszaam leven, vaak als vrede-stichter genoemd, stierf Bruno in Reims en werd hij als eerste abt van het klooster in de Pantaleonskerk begraven.

Theophanu, de echtgenote van Otto II, had als byzantijnse prinses veel belangstelling voor deze kerk die aan een griekse heilige was toegewijd. Vele geschenken en nogmaals overgebrachte relieken tonen aan dat zij grote voorkeur had voor dit Godshuis. De prachtige ingangspartij, het zogenaamde "Westwerk" werd op haar wens gebouwd en de kerk zelf vergroot met een koor en crypte. De westhal was waarschijnlijk bedoeld als een waardige plaats voor de keizerlijke familie, die tijdens de vele bezoeken aan Keulen vaak hier de plechtigheden bijwoonden. De laatste jaren wordt echter ook het vermoeden uitgesproken dat de westhal ook als mausoleum kan gezien worden en dat mogelijk het eerste graf van Theophanu onder de koepel was gelegen.

In die tijd was voor de gewone mensen deze kerk een indrukwekkend Godshuis dat ver uitstak boven de kleine behuizingen waarin men gewend was te leven.

Toen Otto III in het verre Italië stierf in het jaar 1002, werd zijn lichaam eerst in de Pantaleonskerk opgebaard vóór het werd overgebracht naar Aken waar de tereardebepaling plaats vond.

Na de breuk tussen de Oosterse en Westerse kerk, raakte Theophanu meer en meer in de vergetelheid. Haar graf werd enkele malen verplaatst en verdwaalde tenslotte in een afgelegen hoekje van het priesterkoor. Wilde men de inspirerende invloed uit Byzantium wellicht moedwillig vergeten?

In de twaalfde eeuw begonnen nieuwe bouwactiviteiten aan de kerk; er kwamen twee zijbeuken gereed en enige tijd later het dwarschip.

Tot 1500 waren er geen noemenswaardige veranderingen. Geleidelijk aan werd het in vele kerken gebruikelijk, de ruimte vóór het hoofdaltaar, waar monniken of kanunniken regelmatig hun koorgebed hielden, af te sluiten met een muur of koorhek. Speciaal voor de gelovigen plaatste men dan een nieuw altaar tegen de koor-afsluiting. Ook in de Pantaleonskerk begon men in 1502 met de bouw van

een rijk bebeeldhouwde afscheiding in gothische stijl, waarboven later het orgel geplaatst werd. Begin 1600 werden gewelven boven het middenschip aangebracht; de zijbeuken waren al veel vroeger overwelfd. In de baroktijd, ongeveer honderd jaar later, vernieuwde de koorafscheiding met het orgel raar de westhal achter in de kerk en werd daar opgesteld. De crypte die in de loop der eeuwen bouwvallig was geworden, werd opgegeven en dichtgestort. Het graf van de abt Bruno werd daarbij verplaatst. De gehele kerk kreeg een barok-interieur en ook de buitenkant ontstapte niet aan de "eigentijdse" vormgeving. Er kwam één hoofdtoorn met barocke spits, terwijl de beide zijtorens van het westwerk half werden afgebroken.

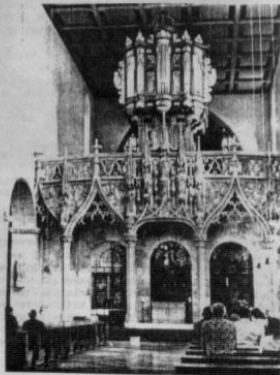
In de hierna volgende "franse tijd" begon, zoals overal een periode van geestelijk verval. Kerken en kloosters werden onteigend, voor andere doeleinden beschikbaar gesteld of afgebroken. De Pantaleonskerk en het klooster werden al spoedig als onderkomen voor soldaten, als lazaret en paardenstal gebruikt met alle gevolgen van dien. Na 1819 werd de Pantaleon bij regeringsbesluit aan de protestanten als garnizoenskerk toegewezen. Op aandringen van de stadsarchitect Johann Peter Weijer, werd in 1890 begonnen het intussen zwaar verminkte "westwerk" weer in de oorspronkelijke romaanse vormen terug te brengen.

Het duurde tot 1922 voor de kerk weer in katholieke handen overging.

Achttien jaar later begon de tweede wereldoorlog waaraan de stad Keulen een dure tol zou betalen. De Pantaleonskerk onderging het lot van vele bouwwerken en werd zwaar beschadigd.

Gelukkig bleef men in Keulen niet, al treurend een ruïne koesteren. Neen, men had het lef en de wil om twaalf verwoeste romaanse kerken te gaan herbouwen. Onder deskundige leiding probeerde men de Pantaleonskerk zoveel mogelijk in de middel-eeuwse luister te herstellen.

Het koorhek werd weer naar de oorspronkelijke plaats teruggebracht en vormt nu met het er boven geplaatste orgel een schitterende afsluiting van het priesterkoor. Een altaar voor de gelovigen is opnieuw hiervóór geplaatst, omdat het vroegere hoofdaltaar vanuit de kerk niet meer zichtbaar is. De gewelven keerden niet terug in het middenschip maar een cassetten-plafond geeft de vroegere Ottoonse ruimte weer volle glans.

De crypte werd opnieuw uitgegraven en hersteld. Men vond de oude muren uit Theophanu's tijd waarbij men ontdekte, dat het graf van Bruno door een overwelfde ringvormige gang van omgeven. Onder het middenschip werden restanten gevonden van een Romeinse villa, waaroverheen de kerk gebouwd staat. Vanuit de crypte is een en ander zichtbaar gemaakt.

De stoffelijke resten van Keizerin Theophanu werden opgegraven en naar een waardige plaats in de zuidelijke zijbeuk overgebracht. Hier staat de witmarmeren tombe omgeven met een randschrift: "Keizerin Theophanu, echtgenote van een keizer, moeder van een keizer." Aan de voorkant is Christus uitgebeeld, het keizerspaar kronende, naar een afbeelding uit de tiende eeuw; links en rechts naast de vorsten, de Pantaleonskerk en de Hagia Sophia, als symbool van de Christelijke eenheid van die dagen.

In deze tijd, nu een breuk tussen de kerken steeds meer als onchristelijk wordt ervaren, kan de herwaardering van Theophanu een teken zijn tot blijvend streven naar onderling begrip. Dit kan uitmonden in een kerkelijke (wellicht ook wereldlijke) verbroedering, waarin de wortels liggen van een ware vrede tussen Oost en West.

De Valkhofvereniging gaat in augustus a.s. de Pantaleonskerk bezoeken. Bij het graf van Theophanu zal een herdenking plaats vinden en bloemen zullen benadrukken dat Nijmegen, waar zij zo vaak en graag verbleef, haar niet is vergeten.

Voor diegenen, die meer over de Pantaleonskerk willen weten, is nu de hierop volgende rondleiding volop informatie te koop. Het boekje waaruit de meeste gegevens en de bijgaande foto's zijn genomen: "ST. PANTALEON IN KÖLN" (Rheinische Kunststätten) is zeer aan te bevelen.

H. van Brienon

BUSTOCHT NAAR AKEN OP 25 APRIL 1985 !

Het programma van deze tocht is rond en ieder die zich hiervoor heeft aangemeld, krijgt een volledig overzicht hiervan thuis. De vertrektijd is vastgesteld op 8.30 uur 's morgens vanaf Garage Toonen, (hoek groesbeekseweg/fortkijkindepotstraat). De kosten zijn f.25.- p.p. Naar verwacht kan worden, zijn wij 's avonds tussen 20.00 en 20.30 uur weer terug bij het uitgangspunt Garage Toonen.

Tot eind maart; let wel, 31 maart definitief als uiterste datum, kunt U zich deegewenst nog aanmelden voor deze bustocht bij de heer van den Boogaard te Nijmegen, Ahornstraat 2, telefoonnummer 220495.

BUSTOCHT NAAR KEULEN OP 31 AUGUSTUS 1985 !

Ons bezoek aan Keulen en de Pantaleonskerk, gepland op 31 augustus a.s. zal zeer zeker een hoogtepunt zijn in de geschiedenis van de Valkhofvereniging. Het ligt in de bedoeling daar omstreeks 10.00/10.30 u. aanwezig te zijn, waar in deze kerk een bloemenhulde wordt gebracht bij het graf van keizerin Theophanu. Aangezien wij hiervoor officieel worden ontvangen, zal deze bloemenhulde worden omgeven door een korte plechtigheid. Een organist en een bekend koor uit Nijmegen hebben reeds medewerking toegezegd, terwijl oud-wethouder A. Hubers een toespraak zal houden.

Daar over de samenstelling van het programma en punten daarvan, nog besprekingen gaande zijn, kan eerst in het volgende Valkhofnieuws een volledig overzicht hiervan worden gegeven. Van Duitse zijde is er grote belangstelling voor ons initiatief en het geheel zal dan ook op video- en geluidsband worden opgenomen. In de middaguren bezoeken wij nog de Dom en het Romaines Museum.

Voor deze historische tocht kunt U zich nu reeds aanmelden, wel schriftelijk bij: H. van Brienon, Barbarossastraat 50, 6522 DN Nijmegen.

VOORUITBLIK OP HET PROGRAMMA 1985 !

Terwijl de zorgzame voorbereidingen van het uitgebreide programma 1985 in volle gang zijn, kunnen wij U reeds enkele vastgestelde data melden, waaronder ook die van onze vaste bestuursvergaderingen.

De vrijwel dagelijkse contacten tussen bestuurs- en commissieleden tijdens de seizoenactiviteiten geven U de zekerheid dat binnengekomen ideeën en suggesties direct onder de aandacht komen.

Het volledige programma 1985 zal met de vereiste toelichting in Valkhofnieuws no.2 worden opgenomen.

IN SAMENWERKING NAAR EEN GOED VALKHOF-SEIZOEN !

ALGEMENE LEDENVERGADERING: WOENSDAG 27 MAART

20.00 uur Waalorama, Waalkade Nijmegen

OPENING SEIZOEN 1985: zaterdag 11 mei 11.00 u.

BUSTOCHT AKEN : 25 april 1985

BUSTOCHT KEULEN : 31 augustus 1985

BESTUURSVERGADERING : (22-01 en 05-03 1985)

7 mei - 10 september - 12 november 1985.

VALKHOFNIEUWS: COPY BINNEN voor no.2 10-04

no.3 12-08

no.4 12-11

WAT IS DE VALKHOFVERENIGING ?

Een herhaaldelijk gestelde vraag is: wat voor soort mensen is eigenlijk lid van de Valkhofvereniging ? Op onze wedervraag wat bedoeld wordt met "soort mensen" blijkt dan nogal eens dat het denkbeeld bestaat dat onze vereniging is samengesteld uit louter "hooggeleerden" of op zijn minst mensen met als grote hobby geschiedenis in het algemeen, of de "krijggsgeschiedenis in het bijzonder", danwel "liefhebbers van kerkgebouwen". Hoewel de verschillende wetenschappelijke disciplines vertegenwoordigd zijn in de Valkhofvereniging geenszins opgeset als een elitair gezelschap, doch als een werkvereniging waarbij liefst zoveel mogelijk leden actief deelnemen aan het steeds ruimere palet van activiteiten.

Om lid te zijn of te worden hoeft men niet te beschikken over zware geschiedkundige begaving of een wetenschappelijke bagage; gezonde belangstelling, voor de betekenis door de eeuwen van een der oudste nederzettingen van ons land, is ruim voldoende. Welke betekenis U hecht aan het Valkhof is geheel Uw zaak; ieder schat de waarde van het Valkhof anders in. Gelukkig maar, want mede daardoor komen de meest verschillende facetten van deze historische plaats tot uitdrukking. De een kijkt er naar met belangstelling voor de oude bouwrijzen en het bijbehorende materiaalgebruik. Een ander ziet het als rustige groene vlek nabij het drukke stadshart, waar men even op verhaal kan komen en van het fraaie uitzicht kan genieten. Weer een ander gaat in gedachten vele eeuwen terug in de tijd en tracht zich een voorstelling te maken hoe het leven er destijds geweest moet zijn. Uit welke optiek men het Valkhof ook beschouwd, een feit blijft: het wordt door zeer velen hoog gewaardeerd. Dat alleen al is een voldoende argument voor de Valkhofvereniging om zich in te zetten voor het behoud en het verantwoorde gebruik van dit unieke deel van de stad.

De gedachte welke ten grondslag ligt aan alle inspanningen van de Valkhofvereniging, kan als volgt worden omschreven:

Het Valkhofgebied is het oudste deel van een zeer oude stad. Het is de bakermat van Nijmegen. In de loop van vele eeuwen zijn verschillende burchvormen ontstaan op deze zo strategische plek aan de Waal. Deze bouwvormen waren het gevolg van de verschillende cultuurstromen en van de opvattingen van de burchbewoners. De invloeden van de Valkhofbewoners op stad en ommeland liepen sterk uiteen; vele van deze invloeden genisten nauwelijks enige bekendheid. De Valkhofvereniging ziet het onder meer als haar taak, kennis te vergaren over de burch, de bewoners ervan en de invloed op de omgeving, met als doel deze kennis uit te dragen naar een zo breed mogelijk publiek. Zowel regiobewoners (ook aan de andere zijde van de grens), toeristen uit binnen en buitenland als de leerlingen van basisscholen en middelbare onderwijsinstellingen zullen kennis kunnen nemen van een rijk en tot de verbeelding sprekend stuk stadsgeschiedenis. Met name de scholen zullen actief worden benaderd.

Het is echter niet genoeg om het Valkhof voor verval te bewaren en kennis uit te dragen. Het verdient een van haar oude functies terug te krijgen, namelijk die van middelpunt van het sociaal-culturele leven. Vandaar dat wij er alles aan doen om het Valkhof weer tot leven te brengen middels exposities, concerten, openluchtmanifestaties, informatie (o.a. lezingen) en dergelijke.

Wat voor "soort mensen" lid is van de Valkhofvereniging ? Wel ieder die het met ons eens is omtrent de noodzaak van het voortbestaan van de Valkhofbouwwerken in hun meest oorspronkelijke vorm en zij die menen dat het de hoogste tijd is dat het Valkhof weer een oord wordt van ontmoeting, ontspanning en cultuur.

G.Hermans.

DE NIEUWE WEG VAN VALKHOFNIEUWS

Het is U wellicht reeds opgevallen dat het zo vertrouwde Valkhofnieuws sedert het vierde nummer van 1983 steeds omvangrijker is geworden. Van een gemiddelde omvang van 20 tekstpagina's is het uitgegroeid tot gemiddeld 37 pagina's in 1984; een toename van 85% ! Dat een en ander niet ten koste is gegaan van de inhoudelijke kwaliteit mag worden afgeleid uit de zeer enthousiaste reacties welke bij de redactie zijn binnengekomen. Bijzonder gunstige uitschieters mogen de themanummers worden genoemd. Het uitbrengen van dergelijke nummers, waarin voornamelijk aandacht wordt besteed aan één onderwerp, blijkt duidelijk in een behoefte te voorzien. We streven er dan ook naar tenminste éénmaal per jaar een themanummer uit te brengen.

Het eerste themanummer (Valkhofnieuws 2/84; onderwerp: Keizerin Theophanu) was een eclatant succes. De eerste oplage bestond uit 500 boekjes. Na verzending van de leden-exemplaren bleven er nog zo'n 200 over. Hoewel het seizoen 1984 sterk benedenmaats is gebleven, waren deze Theophanu-uitgaven nog vóór de herfst vrijwel uitverkocht. Daarop is besloten tot een herdruk met een oplage van 200 stuks. Het wordt een herziene uitgave; volledig bijgewerkt naar de jongste gegevens. Zogauw deze herdruk beschikbaar is, zal daarvan terstond melding worden gemaakt in Valkhofnieuws.

Valkhofnieuws 3/84 werd eigenlijk ook een themanummer, dankzij de bijdrage van de heer H. de Heiden, die een even boeiend als illustratief artikel schreef over de zo weinig bekende St. Geertrudiskapel. Volkomen terecht werd het schijnwerperlicht op dit zo sterk aan het oog onttrokken cultuurrestant geplaatst.

Momenteel zijn de auteur en de redactie druk bezig met de tekst resp. de voorbereidingen voor het themanummer van dit jaar. Het belooft weer

uitermate interessant te worden, want deze keer zijn de Ottonen tot onderwerp gekozen. Ongetwijfeld zullen velen met genoegen kennis kunnen nemen van een betrekkelijk onbekend stuk historie van vaderlandse bodem.

Naast deze historische wetenswaardigheden, willen we in Valkhofnieuws echter ook recht doen aan de actualiteit. Meer dan tot nogtoe het geval was, willen we U deelgenoot maken van de bestaande standpunten en inzichten welke kennelijk leven bij het plaatselijke bestuur en haar uitvoerende diensten, alsmede de reacties van voornoemde instanties op initiatieven van onze vereniging. Enerzijds stelt dit U in staat sommige artikelen in de pers beter te plaatsen en op hun waarde te schatten, anderzijds kunt U kennis nemen van de vele verrassingen waarvoor de Valkhofvereniging zich herhaaldelijk geplaatst ziet. Het initiatief tot actualisering behoeft niet immer uit te gaan van de redactie, een van onze commissies of het bestuur; ook anderen kunnen een bijdrage leveren. Daarbij valt te denken aan hen die door deskundigheid en ervaring (aanvullende) informatie kunnen verschaffen op velerlei gebieden als historie, bouwkunde en restauratiebouwkunde, tourisme, groenaanleg, enz. Maar evenzeer aan de commentaren en de reacties van geïnteresseerden, op de verenigingsactiviteiten, de exposities, de concerten, het gemeentelijke beleid inzake het Valkhof, het park, de installaties e.d. (Het redactieadres staat voor in de omslag vermeld).

Ook ten aanzien van het beeldmateriaal is Valkhofnieuws aan veranderingen onderhevig. De meeste foto's, tekeningen en schetsen worden nu veelal speciaal voor deze periodiek gemaakt. Voor de tekeningen mogen wij daartoe een beroep doen op een voortreffelijke schilder/tekenaar, die zich met ware overgave inzet voor de verlevendiging van ons blad. Wij spreken dan ook de hoop uit dat de heer J. Hendriks nog lange tijd actief zal mogen zijn. U heeft al vele malen met zijn scheppingen

Onlangs heeft hij weer een serie karakteristieke prenten van de burcht afgeleverd; ze zullen uiteindelijk allemaal in Valkhofnieuws worden afgedrukt. Ook voor wat betreft het foto- en diamateriaal staan steeds enkele mensen van onze vereniging klaar om met hun foto-, film- en videoapparatuur vorderingen en gebeurtenissen vast te leggen. Het archief wordt steeds omvangrijker; mogelijk kunnen wij het te zijner tijd openstellen voor de leden.

Zeker niet in de laatste plaats is Valkhofnieuws verbeterd als gevolg van het enthousiasme van de mensen van de drukkerij. Met de hen ter beschikking staande middelen doen zij er alles aan om het blad zo fraai mogelijk vorm te geven.

Na het voorgaande gelezen te hebben, kunt u het met mij eens zijn; de toekomst van Valkhofnieuws ziet er zeer rooskleurig uit!

G. Hermans

NIEUWSTE NIEUWS !! LAATSTE VRAAG ?

Wie is verantwoordelijk voor het weghalen van die antieke deelstukken die op het Valkhof thuishoren ? Zijn ze binnengehaald om ze tegen regen te beschermen ? of uit bezorgdheid ? of.. of.. gestort ?nee toch ?

WIE HEEFT HIEROP HET JUISTE ANTWOORD ?

OVER POORTWACHTERS GESPROKEN !

Er is maar een mogelijkheid om van het Valkhofplein in de burcht te komen, door de grote ingangspoort en langs de poortwachter. Deze poortwachter, die vlak bij zijn werk woont, heeft eigenlijk een heel bijzondere functie aan het hof. Hij kan je binnenlaten maar even goed zeggen: "Jij komt er niet in !"

Dit heeft Joost, de hulp van de wijnhandelaar, ook ondervonden. Die Joost is om het zo maar eens te zeggen, niet op zijn achterhoofd gevallen. Als twaalfjarige sjuowde hij al met zijn baas de wijnvaten naar de burcht. Nu is hij veertien maar nog altijd een beetje klein van stuk. Dat vindt dan ook niemand erg. Het is nu eenmaal zo in het leven; de een is lang en de ander blijft een beetje korter nietwaar ? Juist, variatie moet er zijn; maar Joost zelf is daar niet zo gelukkig mee. Daarom heeft hij een gloeiende hekel aan de poortwachter, die meent daarover altijd grapjes te moeten maken. Steeds is het: "Hé kleintje hier en hé kleintje daar. Daarover kan Joost nu zo woedend worden. Kijk als zijn baas zegt: "menneke, zou jij voor mij die rommel op willen ruimen", dat is dan niet zo erg, want de baas is altijd wel aardig; die zegt zo iets alleen maar uit vriendschap; maar die poortwachter doet het om te pesten.

Zo gebeurt het nu; als de wagen met wijnvaten de poort passeert staat de poortwachter links en Joost kijkt naar rechts. Ze rijden de binnenplaats over en bij de wijnkelders worden de vaten van de wagen gerold.

Dat betekent altijd even flink de handen uit de mouwen steken en daar is de jongen niet bang voor. Hij beseft heel goed dat een leerling moet laten zien wat in hem zit en als daarbij een beetje eelt op de handen komt is niet erg.

Nu de bestelling door de kelderdeur naar binnen is gewerkt en zijn baas nog een praatje maakt, leunt Joost even tegen de muur; want als de zon op de tufstenen muren van de burcht schijnt, is't altijd lekker warm op de binnenplaats. Maar, het gezicht tegenover hem bederft alles. Bij de burchtingang ziet hij zijn aartsvijand de poortwachter lopen die met een grijns op zijn gezicht roept: "Hé kleintje, ben je aan het eind van je kracht?, kun je al niet meer?". De echo van zijn harde stem klinkt over de binnenplaats en Joost wordt akelig langzaam rood. Hij verwenst de man in stilte naar de hel, al beseft hij goed welke verschrikkingen de man daar te wachten zullen staan. Nu staat voor de jongen vast, dat er eens een tijd zal komen, waarin hij met deze kerel zal afrekenen.

Als de baas even later komt opdagen en het boze gezicht van zijn knechtje ziet, weet hij alweer hoe laat het is... "maak je er maar niet dik om, jouw vader is ook niet zo lang van stuk, maar je weet, hij is de sterkste van de hele straat!".

Dat dit voor Joost eigenlijk maar een schrale troost is, begrijpt de wijnhandelaar zelf ook wel. Daarom zegt hij: "Hier neem jij de teugels maar en rijd jij de wagen maar terug naar de winkel". Kijk dat is nu net wat Joost nodig heeft. Hij lacht alweer en klopt het paard op de rug. Het is natuurlijk niet de eerste keer dat teugels in zijn hand liggen; met paarden omgaan is hij gewend. Maar deze keer is het span door een of andere oorzaak bepaald onwillig, ze steigen een beetje en de jongen moet alle mogelijke moeite doen om de wagen goed door de poort te krijgen. De poortwachter vindt dat prachtig, grijnst opnieuw en roept: "Dat valt weer niet mee hè kleintje?". ... Net op dit moment vindt de jonge voerman het nodig om de zweep te gebruiken; niet om de paarden te raken natuurlijk, daar is hij een te groot dierenvriend voor; maar om er mee boven hun onwillige ruggen te knallen.

Maar de pech blijft hem vanmorgen achtervolgen; er klinkt een ijselijke schreeuw..Het puntje van de zweep heeft de poortwachter geraakt..en hem de muts van het hoofd geelagen....met een ruk zet Joost de wagen stil...kijkt de man verschrikt aan...want dit is niet de bedoeling geweest. Maar de razende poortwachter meent van wel..en hij heeft daar alle redenen voor..hij springt naar de wagen die net buiten de poort staat en sleurt de dader craf.

De wijnhandelaar zet de rem op de wagen en mengt zich nu ook in de strijd;want dat dit uit de hand gaat lopen is wel duidelijk. Een reeds lang bestaande vete gaat uitgevochten worden en de levering aan de burcht zou hierdoor wel eens in gevaar kunnen komen. Hij trekt de vechtende kluwe uit elkaar en hij maakt de poortwachter duidelijk dat hij geen enkel recht heeft om de knecht van een ander te straffen; als het voor de rechter zal komen zal de poortwachter zeker ongelijk krijgen,omdat zij zich buiten de burcht bevinden. De man schreeuwt terug:"Dit kleine varken zal ik nooit meer binnen de poort laten komen !" Ondertussen veegt hij langs zijn bekrast gezicht en staat te hijgen....de man heeft zijn jonge vijand duidelijk onderschat.

Als even later de wagen weer over de keien van de burchtstraat ratelt,meent de baas dat het toch maar beter is,dat de knecht voorlopig niet zal proberen het Valkhof binnen te gaan.

En zo gebeurt het dan in 1629;wanneer een wijnkar de vaten komt afleveren,dat buiten voor de Valkhofpoort een jongen zit te wachten tot de wagen weer naar buiten komt gereden !

Over poortwachters gesproken !

uit "TWAALF VALKHOFVERHALEN"

H.van Brienen

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

Dat onze Valkhofvereniging leeft wordt niet alleen bewezen door de ruime belangstelling van de pers voor onze gedachten en activiteiten,doch eveneens door de talrijke reacties welke zowel van leden als van niet-leden in toenemende mate worden gehoord. Daar deze reacties vrijwel uitsluitend positief zijn,menen wij de goede weg te bewandelen. Dat onze benadering - die van meedenken,meebeslissen en eigen-initiatief - door jong en oud wordt onderschreven,moge onder meer blijken uit het steeds groeiende ledental. Tussen begin december van het vorige jaar en het einde van januari 1985 kwamen de volgende nieuwe leden onze gelederen versterken.

Hendriksen	Nijmegen
Zwart	Nijmegen
Poels	Berg en Dal
Laumans	Nijmegen
Rensen	Lent
Posthumus	Oss
Snijders	Nijmegen
van Haaren	Nijmegen
Chappin	Nijmegen
de Jong	Naarden
de Meulder	Nijmegen
de Moor	Nijmegen
van Rosmalen	Rotterdam

G.Hermans, ledenadministratie.

I N H O U D	blz.
VOORWOORD: bestuur	1
UIT "STATUTEN VALKHOFSTICHTING": bestuur	2
VALKHOFVERENIGING-VALKHOFSTICHTING "WIJ ZULLEN DOEN HERLEVEN"	
PENSCHETS VAN EEN STOFFELIJKE VERBEELDING: J. Nooy	4
VALKHOFACTIVITEITEN 1985 VAN START	
ACTIETEKENING: J. Hendriks	20
ROSMOLENPRAAT: Th. Verweij	21
DE ST. PANTALEONSKERK IN KEULEN: H.v. Brienens	22
BUSTOCHTEN NAAR AKEN EN KEULEN: H.v. Brienens	28
VOORUITELIK OP HET PROGRAMMA 1985: bestuur	29
WAT IS DE VALKHOFVERENIGING: G. Hermans	30
DE NIEUWE WEG VAN VALKHOFNIEUWS: G. Hermans	32
OVER POORTWACHTERS GESPROKEN: H.v. Brienens	35
UIT DE LEDENADMINISTRATIE: G. Hermans	39

m è t h e t V A L K H O F

k o m t N I J M E G E N

W E E R

V O L L E D I G O V E R E I N D !!